

פרק ראשון - 'ביצה'

דף ב

ביצה שנולדה ביום טוב

משום שיום טוב קל יותר ואם נקל ביום טוב, עלולים לזלזל בו בדברים נוספים. ב. רבה: מדובר בתרנגולת העומדת לאכילה ואינה מוקצה. ביצה שנולדה ביום טוב אחר שבת וכן בשבת אחר יום טוב אסורים משום 'הכנה' כנלמד מהפסוק 'והכינו את אשר יביאו'. חכמים גזרו בכל שבת שביצה שנולדה בו אסורה משום שבת שאחרי יום טוב, וגזרו בכל יום טוב משום יום טוב שאחרי שבת. ג. רב יוסף: הביצה אסורה בגזירה של פירות הנושרים שאסרום שמא יעלה ויתלוש, ואף ביצה כפרי הנושר. ד. רבי יצחק ורבי יוחנן: אסור לאכול ביצה שנולדה ביום טוב משום שהיא בכלל גזירת משקים שזבו שאסורים שמא יסחוט.

1. **משנה:** ביצה שנולדה ביום טוב, בית שמאי אומרים: תאכל. ובית הלל אומרים: לא תאכל. בית שמאי אומרים: שאור בכזית וחמץ בככותבת. ובית הלל אומרים: זה וזה בכזית. השוחט חיה ועוף ביום טוב, בית שמאי אומרים: יחפור בדקר ויכסה. ובית הלל אומרים: לא ישחוט, אלא אם כן היה לו עפר מוכן מבעוד יום. ומודים: שאם שחט, שיחפור בדקר ויכסה. שאפר כירה מוכן הוא.

2. **במה נחלקו בית שמאי ובית הלל? א. רב נחמן:** מדובר בתרנגולת שעומדת לגדל ביצים, ולדעת בית שמאי אין מוקצה (כשיטת רבי שמעון), ואין איסור נולד, ולדעת בית הלל יש מוקצה (כשיטת רבי יהודה) ויש גם איסור נולד. בית הלל מחמירים במוקצה ביום טוב ולא בשבת

דף ג

המשך ביאור טעם איסור ביצה שנולדה ביום טוב

באלף? לרבה: ספקו אסור משום ש'הכנה' הוא מהתורה וספק דאורייתא לחומרא. ואינו בטל באלף משום שהוא דבר שיש לו

1. **בבביתא מבואר** שביצה שנולדה ביום טוב ספקו אסור, ואם התערבה באלף כולן אסורות. מדוע ספקו אסור ומדוע אינו בטל

פרק ראשון - 'ביצה'

לדעת רב יוסף ורבי יצחק הברייתא מדברת על ביצה שספק אם נולדה מטריפה ומדובר בספק דאורייתא, ואינה בטלה באלף כשיטה שכל דבר שיש אנשים שמוכרים אותו במניין נחשב דבר חשוב ואינו בטל. (לא הוזכרה כאן שיטת רב נחמן, ראה מהר"ם ומהרש"א).

מתירין (רש"י): הואיל ואפשר לאוכלו בהיתר יש להמתין ולא לאוכלו באיסור). **לרב יוסף ורבי יצחק** לכאורה קשה שהרי מדובר בספק דרבנן. שני תירוצים נאמרו. **רב אשי**: אף שמדובר בספק דרבנן ספקו אסור ואינו בטל באלף משום שאף בדרבנן דבר שיש לו מתירין אינו בטל. **רב פפא**:

דף ד

דין ביצה שנולדה בשבת ויום טוב

1. ישנם **שלושה מקרים** שדנו לגבי דין ביצה שנולדה בהם. א. שבת ויום טוב הסמוכים זה לזה, ונולדה בראשון מה דינו בשני. **לרב אסור** משום הכנה, **ולרבי יוחנן** מותר שלדעתו אין איסור הכנה, (במחלוקת זו נחלקו אף התנאים). ב. שני ימים טובים של גלויות, **רב אמר**: נולדה בזה מותרת בזה, משום ששני הימים יסודם משום הספק ואינם כקדושה אחת. **רב אסי** אסר משום שהסתפק שמא חכמים עשאוה כקדושה אחת. ג. שני ימים טובים של ראש השנה **רב ושמואל אמרו שניהם**: נולדה בזה אסורה בזה משום שחכמים עשאוה כקדושה אחת (שהרי אם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגים בשני הימים קודש אף שהיום הראשון בודאי חול).
2. הטעם שחכמים תקנו לעשות יום טוב יומיים בחוץ לארץ בזמן הזה אף שאנו יודעים באיזה יום יחול ראש חודש הוא משום החשש שהמלכות תגזור גזירה שלא לעסוק בתורה וישתכח סוד העיבור ויבואו לידי קלקול לעשות חודש חסר מלא ומלא חסר.
3. **אמר רב מתנה**: עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביום טוב מותר להרבות עליהם עצים מוכנים (יותר מעצי המוקצה) ולהסיקן הכל ביחד. אף שאין מבטלין איסורים לכתחילה, כאן מותר משום שמדובר באיסור דרבנן. **אמנם לרב אשי** אף באיסורי דרבנן דבר שיש לו מתירים אינו בטל, מכל מקום כאן מותר משום שהאיסור נשרף ואינו בעין.
4. **רבא פסק כרב** בשלשת ההלכות האלה.

דף ה

ביצה שנולדה בראש השנה בזמן הזה

פרק ראשון - 'ביצה'

1. לאחר החורבן תיקן רבן יוחנן בן זכאי שיהיו מקבלים עדים לעדות החודש כל היום ולא רק עד המנחה משום שאין חשש לקלקול השיר.
2. **לדעת רבה** לאחר תקנת ריב"ז שמקבלים עדים מן המנחה ולמעלה, ואין נוהגים יומיים יום טוב בגלל תקנת חכמים אלא במקומות רחוקים משום הספק, אזי ראש השנה הוא כשאר ימים טובים, וביצה שנולדה בראשון מותרת בשני. (אולם לבני חו"ל שתמיד נוהגים יומיים לא פסקה התקנה הראשונה לנהוג יומיים בראש השנה כקדושה אחת).
3. **חלקו על רבה משלש סיבות**. א. רב יוסף: ביצה נאסרה במניין וצריך מניין אחר להתירו. ב. **רב אדא ורב שלמן**: מהרה יבנה המקדש ותחזור התקנה שלא לקבל עדים מן המנחה ולמעלה והיומיים של ראש השנה יהיו קדושה אחת, ויטעו לאכול בשני ביצה שנולדה בראשון. ג. **רבא**: אף לאחר תקנת רבן יוחנן בן זכאי היומיים של ראש השנה הם קדושה אחת משום שאם הגיעו עדים מן המנחה ולמעלה אף שמקבלים אותם, בכל זאת חכמים תיקנו שינהגו יום טוב גם ביום הבא, ונמצא שזה קדושה אחת.

דף ו

ביצה שנולדה בראש השנה, אפרוח שנולד ביום טוב

1. **לדעת נהרדעי** ביצה שנולדה ביום טוב ראשון מותרת ביום טוב שני, ואין להחשיב את ראש השנה כקדושה אחת בגלל האפשרות שיגיעו עדים מן המנחה ולמעלה וינהגו יומיים קודם משום שבפועל לא עיברו את אלול מימות עזרא ואילך.
2. **רבא סבור כרב** שראש השנה נחשב קדושה אחת וביצה שנולדה בזה אסורה בזה, אולם
3. לעניין מת הקלו שביום טוב שני יתעסקו בו ישראל לקברו.
3. **לדעת מר זוטרא** הקלו לישראל לקבור את המת ביום טוב שני רק כאשר השתהה המת ויש חשש שיסריח. **לדעת רב אשי** הקלו גם בלא שהשתהה, שיום טוב שני כחול עשוהו חכמים לעניין מת.

פרק ראשון - 'ביצה'

4. **עגל שנולד ביום טוב** מותר לשוחטו ואינו מוקצה משום שהוא היה מוכן אגב אימו. **באפרוח שנולד** לא שייך סברא זאת ואינו מוכן אפילו לכלבים ונחלקו בו תנאים (ואמוראים). **לדעת ברייתא אחת** מותר לשוחטו הואיל והותר כעת לשחיטה, לכן הותר גם מאיסור מוקצה. **לדעת ברייתא אחרת** אסור. **לדעת רבי אליעזר בן יעקב** אסור אף בחול לשוחטו כאשר לא נתפתחו
- עיניו, משום שהוא התרבה לאיסור מהפסוק 'מכל השרץ השורץ על הארץ'.
5. השוחט את התרנגולת ביום טוב ומצא בה ביצים גמורות, הביצים מותרות אף לדעת בית הלל במשנתנו שאסרו ביצה שנולדה ביום טוב.

דף ז

ביצה שיצאה רובה מערב יום טוב, שיעור חמץ ושאור, שחיטה ביום טוב

1. ביצה שיצאה רובה מערב יום טוב וחזרה ונולדה ביום טוב **לדעת רבי יוחנן** מותר לאוכלה ביום טוב והיא אינה מוקצה משום שדינה כנולדה בערב יום טוב. **יש אומרים בדעת רב שמסכים עם רבי יוחנן ויש אומרים בדעת רב שחולק ואוסר את הביצה.**
2. השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות (רש"י: שהחלמון גמור אבל אין עדיין קליפה לבנה) מותר לאכלן עם חלב. **לדעת רבי יעקב** אם הביצים מעורות בגידין אסור לאכלן בחלב. **יש אומרים** שרבי יעקב אוסר מדאורייתא (ולדעתו גם מטמאות טומאת נבילת עוף טהור) **ויש אומרים** מדרבנן (ורק לעניין בשר בחלב החמיר).
3. ביצי תרנגולת שנולדים מזכר (ולא מחימום בקרקע) נולדים ביום. לכן אם האדם בדק מערב יום טוב את לול התרנגולים ולא מצא
- בה ביצים ולמחר השכים קודם עלות השחר ומצא בה ביצים הם מותרות שתולים שנולדו מערב יום טוב, ואף שבדק ולא מצא תולים שיצאו רובם מערב יום טוב.
4. **שיעור חמץ: מבואר בברייתא** שבית שמאי ובית הלל מסכימים שלעניין אכילה חמץ ושאור שיעורם בכזית. נחלקו רק לעניין ביעור, שלבית שמאי שאור בכזית וחמץ בככותבת ולבית הלל שניהם בכזית. הם נחלקו בדרשת הפסוקים.
5. בית שמאי התירו לכתחילה לשחוט ביום טוב כאשר יש לאדם יתד נעוץ באדמה מערב יום טוב והעפר חפור ועומד. ומדובר בקרקע תיחוח שאינו צריך כתישה. אף שעושה גומא, הוא אינו צריך אלא לעפרה. בית הלל התירו באופן זה רק בדיעבד אם כבר שחט.

פרק ראשון - 'ביצה'

שחפר בחינם. **לדעת רב יוסף**: בית שמאי התירו בכל אופן משום שמחת יום טוב.

6. צריך לכסות את הדם מלמעלה ומלמטה שנאמר 'וכסהו בעפר' ולא נאמר 'עפר'. **לדעת רבה**: בית שמאי התירו לשחוט לכתחילה רק כאשר השכבה התחתונה של העפר מוכנה מבעוד יום שאם לא כן יש חשש שיחפור ואז יימלך ולא ישחוט ונמצא

דף ח

דיני מוקצה בעפר וכיסוי הדם

שאפר כירה שהקצהו לשימוש סתם, דעת האדם להשתמש בו לשימוש שהוא ודאי ולא לספק. **ב. לדעת רמי בנו של רב ייבא** הטעם שאין לכסות דם כוי ביום טוב הוא שאם יראו שמכסים את דמו ביום טוב יבואו לחשוב שהכוי הוא חיה משום שאחרת לא היו חכמים אומרים לטרוח ולכסות את דמו ביום טוב. ממילא יבואו להתיר את חלבון.

4. **לדעת רבה** אם אדם שחט צפור מערב יום טוב ולא כיסה את דמה מבעוד יום אין לו היתר לכסות את דמה ביום טוב, משום שהיה יכול לכסות מבעוד יום, ובכך שחכמים אסרו לו לכסות את הדם, הציפור לא נאסרה והאדם לא ימנע משמחת יום טוב. אולם אם **גלגל עיסה מערב יום טוב** התירו להפריש ממנה חלה ביום טוב. **לדעת אביו של שמואל** אפילו אם גלגל עיסה מערב יום טוב לא יפריש ממנה חלה ביום טוב משום שהיה לו להפריש מבעוד יום.

1. **המשפט האחרון במשנה** "שאפר כירה מוכן הוא", הוא משפט חדש, שבא לומר שאפר כירה אינו מוקצה. אולם **מבואר בברייתא** שזה רק אם הוסק מערב יום טוב ודעתו היתה על האפר מאתמול. אולם כאשר הוסק ביום טוב האפר אסור אלא אם כן הוא עדיין חם וראוי לצלות בו ביצה, שמתוך שהוא ראוי לצלות בו ביצה מותר לכסות בו דם.

2. אם הכניס אדם בערב יום טוב הרבה עפר במקום אחד לצורך גינתו ולחורבתו מותר לכסות בו דם, משום שכל זמן שהוא צבור דעתו עליו לכל צרכיו. אם הוא הכניס מעט עפר (מלא קופתו), העפר בטל לקרקע, אלא אם כן הוא הכניס בסתם (ולא לצורך גינתו דווקא), וגם הוא ייחד לו קרן זוית, שמוכח שלצרכיו הוא צריך את העפר.

3. **בברייתא מבואר** שאין שוחטין כוי ביום טוב, ואם שחטו אין מכסין את דמו. שני הסברים נאמרו. **א. לדעת רבא** הטעם הוא

דף ט

הולכת סולם ביום טוב

1. **משנה: בית שמאי אומרים:** אין מוליכין את הסולם משובך לשובך, אבל מטהו מחלון לחלון. ובית הלל מתירין.
2. **רב חנן בר אמי (לישנא א):** המחלוקת היא ברשות הרבים. בית שמאי סוברים: הרואה יאמר שלהטיח גגו הוא צריך. בית הלל סוברים: שובכו מוכיח עליו. אבל ברשות היחיד לכל הדעות מותר שהרי אין אדם רואהו. **רב חנן בר אמי (לישנא ב):** ברשות הרבים לכל הדעות אסור, שיאמרו להטיח גגו הוא צריך. נחלקו ברשות היחיד. לדעת בית שמאי כל מה שאסרו משום מראית העין אסור גם בחדרי חדרים. ובית הלל מתירים ברשות היחיד.
3. **רב פסק שכל מה שאסור משום מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור.** (שיטתו מתאימה לדעת בית הלל בלישנא השנייה).
4. **רבי שמעון בן אלעזר חולק על משנתנו** ולדעתו בית שמאי מודים שמותר להוליך סולם ביום טוב. המחלוקת היא להחזיר. **לדעת בית שמאי אסור להחזיר ולדעת לבית הלל מותר להחזיר.**
5. **רבי יהודה פירש שהמחלוקת בין בית שמאי לבית הלל הוא רק בסולם של שובך, אולם סולם של עלייה לכל הדעות אסור להוליך משום שיאמרו שלהטיח גגו הוא צריך.**
6. **רבי דוסא אסר להוליך אפילו סולם של שובך לשובך אחר והתיר רק להטותו מחלון לחלון ויש אומרים שאף התיר (במקרה שהחלון רחוק ולא מספיק להטות) לדדות את רגלי הסולם מעט מעט.**
7. **במשנה הראשונה במסכת בית שמאי הקלו משום שמחת יום טוב לשחוט כאשר הדקר נעוץ ובית הלל אסרו.** אולם הגמרא הקשתה מכמה משניות שבית הלל הקלו יותר משום שמחת יום טוב ובית שמאי החמירו. לדעת רבי יוחנן צריך להחליף את השמות במשנה הראשונה ובאמת בית הלל הם שהקלו לגבי שחיטה ובית שמאי החמירו בשחיטה (ע"פ הצ"ח בדעת רש"י). אולם אין הכרח לדברי רבי יוחנן משום שיש להסביר מדוע בכל מחלוקת יש שיקולים שונים להקל ולהחמיר.